

1 - Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag van de Stichting Lex Horn over het jaar 2021. Wegens omstandigheden is dit jaarverslag geschreven in maart 2023. Dat houdt in dat impliciet ook zaken die in 2022 speelden zijn meegenomen.

De doelstelling van de Stichting Lex Horn is terug te vinden op de website van de Stichting: www.stichtinglexhorn.nl. In het kort: het geven van bekendheid aan het monumentale werk van beeldend kunstenaar Lex Horn, en daarmee aan de naoorlogse wandkunst in het algemeen. Ook willen wij zijn 'vrije werk' in de aandacht terugbrengen. Dit gebeurt op diverse manieren (o.a. via de website). Daarnaast is het doel van de stichting om het monumentale werk van Lex Horn dat nog resteert veilig te stellen, te conserveren/ restaureren en desgewenst te herplaatsen.

Dat tweede doel is – in de dagelijkse praktijk - de hoofdactiviteit van de Stichting. Ook omdat het monumentale werk van Lex Horn nog steeds wordt bedreigd (o.a. door sloop, nalatigheid of gebrek aan kennis). Veel tijd gaat zitten in het wijzen op de culturele waarde van het werk in en op de door het Rijk vastgelegde procedures voor behoud en herstel (zie ook het Stappenplan Kunst in de Openbare Ruimte van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, december 2020). Hiermee wordt uiteraard ook gewerkt aan het eerste doel, het geven van meer bekendheid aan het werk van Lex Horn.

2 - Sgraffito's in de fietsenstalling Stationsplein bij het Centraal Station in Amsterdam

Een goed voorbeeld daarvan zijn de sgraffito's van Lex Horn, die oorspronkelijk deel uitmaakten van het Jan Swammerdam Instituut in Amsterdam. Het Swammerdam Instituut is gesloopt in 2005. Na hevig aandringen door de erven Lex Horn zijn deze (drie) sgraffito's bewaard gebleven. Destijds een unicum.

Sgraffito is een oude Italiaanse techniek die na de oorlog vaak werd toegepast. Lex Horn diepte de mogelijkheden ervan verder uit en werkte daarbij nauw samen met vaste stukkadoors.

Voor het vervaardigen worden verschillende, gekleurde mortellagen op de muur aangebracht door een stukkadoor. Was de mortel voldoende aangehard, dan sneed de kunstenaar in hoog tempo delen van de gekeurde mortellagen weg, waardoor

een afbeelding ontstaat met een subtiele reliëfwerking. Het bijzondere is dat 'de hand van de kunstenaar' in het werk te zien is. Lex Horn was hier zeer vaardig in en maakte een dergelijk groot kunstwerk in een dag.

Deze techniek wordt niet meer toegepast. Ook is de kennis hierover vrijwel verdwenen.

Een van de drie sgraffito's 'Het Ziekenhuisbezoek' werd in 2005 herplaatst in de AMC, nu VUMC Amsterdam, als onderdeel van de kunstcollectie. De overige twee raakten door omstandigheden verweesd en door ondeugdelijke opslag en diverse transporten ernstig beschadigd. De sgraffito's uit het Swammerdam Instituut wegen 12 ton per stuk en zijn 2.75 meter hoog en 6.70 meter breed.

Na een jarenlange zoektocht en veel gelobby door de dochter van Lex Horn, kwam in 2016 de grote doorbraak (mede op instigatie van de in datzelfde jaar opgerichte Stichting Lex Horn): de gemeente Amsterdam maakte kenbaar dat de twee resterende sgraffito's in de nieuw te bouwen fietsenstalling voor het Centraal Station zouden worden herplaatst. Daarmee kwam een einde aan een zoektocht van vele jaren. Beide sgraffito's werden vanaf dat moment vakkundig gerestaureerd.

In de tussentijd werden door de adviseur wandkunst van de Stichting Lex Horn, Meinke Horn, in samenwerking met het projectmanagent van De Entree, wUrck Architecten en aannemer Max Bögl, plannen uitgewerkt om beide sgraffito's van Lex Horn zo goed mogelijk te integreren in hun nieuwe omgeving.

Inmiddels is de fietsenstalling geopend voor het publiek op 26 januari 2023. In Het Parool werd – bij deze gelegenheid - geschreven dat het erop leek dat de sgraffito's uit 1965 voor deze garage waren gemaakt; zo zeer passen deze kunstwerken in dit mooie, nieuwe onderkomen.

3 - Wandtapijt in het Erasmus Medisch Centrum

Een ander voorbeeld van het ijveren van de Stichting Lex Horn is het op een goede locatie herplaatst krijgen van een wandtapijt van Lex Horn, eigendom van het Erasmus Medisch Centrum in Rotterdam. De stichting Lex Horn maakte al bezwaar tegen het beheer van het wandtapijt en waterschade die optrad tijdens de opslag van dit culturele erfgoed, de wens van het Erasmus MC om het eigendom van het wandtapijt over te dragen aan een derde partij (wat is teruggedraaid) en perikelen omtrent de deskundige restauratie van het werk. In 2022 bleek dat het ziekenhuis alsnog van het kunstwerk af wilde.

Als een eigenaar afstand wil doen van belangrijk cultureel erfgoed, in dit geval een wandkleed van Lex Horn, zijn door het Rijk voorgeschreven procedures van toepassing: deze betreffen zowel het informeren van de belanghebbenden (in dit geval de Stichting) als het zorgvuldig overdragen van een kunstwerk aan een geschikte derde partij.

Met name in 2022 heeft de Stichting zich ervoor ingezet om het wandtapijt elders in Rotterdam zichtbaar onder te brengen. Een brief van het museum Boijmans Van Beuningen heeft daarbij zeer geholpen. Zo kwam het wandtapijt bij het Verhalenhuis Belvédère in de Rotterdamse wijk Katendrecht onder de aandacht. Een conservator van het Verhalenhuis bezichtigde het wandtapijt en was onder de indruk.

De Stichting Lex Horn heeft de overdracht bewaakt, o.a. door het controleren van de juridische overeenkomst van de eigendomsoverdracht en medeondertekend. Het imposante wandtapijt van Lex Horn heeft in het Verhalenhuis Belvédère een nieuwe eigenaar gekregen die het waardeert en de aandacht zal geven die het verdient

4 - Het glasappliqué in gebouw De Hobbit in Den Haag

In de voormalige hoofdcentrale van de Haagse telefoondienst bevindt zich een glasappliqué van Lex Horn. Lex Horn heeft deze glas op glas techniek vaak toegepast, maar omdat glas kwetsbaar is, is er met name van dit deel van zijn oeuvre (te) veel verdwenen.

Het glasappliqué in De Hobbit is beschadigd. Waarschijnlijk omdat er een tafeltennistafel vlak voor is geplaatst. Het was vrijwel onmogelijk om contact met eigenaar Cocon te leggen en deze te bewegen maatregelen te nemen om het glaskunstwerk te beschermen én te restaureren.

De stichting Lex Horn nam [hierover in 2021](#) contact op met de Dienst Monumentenzorg en Welstand van de gemeente Den Haag. Dit heeft geleid tot actie van de gemeente Den Haag. Onduidelijk is echter of dit ook tot het gewenste resultaat zal leiden. De Stichting Lex Horn heeft een specialistische restaurateur aanbevolen.

5 - Overige zaken

Al deze voorbeelden laten zien dat het de Stichting Lex Horn veel tijd kost om het werk van Lex Horn te 'bewaken', in de gaten te blijven houden of eigenaren in voldoende mate zijn werk onderhouden, eigenaren er op te wijzen dat bij

overdracht er voorgeschreven procedures zijn, contact te leggen met (deskundige) instanties om te wijzen op mogelijke tekortkomingen bij het beheer van het werk van Lex Horn, etc.

Dat geldt ook voor:

- Tegeltableau Purmerweg

Aan de gevel van een schoolgebouw aan de Purmerweg in Amsterdam hangt een tegeltableau van Lex Horn. Het tableau is ongeveer 3 meter bij 3 meter. In 2021 werd bekend dat het plan is om deze school te slopen. Derhalve is het belangrijk om het tableau te behouden en te herplaatsen op locatie.

De eigenaar, woningcorporatie Ymere, is bereid hieraan mee te werken. Sterker: in de Stedenbouwkundige Randvoorwaarden is vastgelegd dat het kunstwerk van Lex Horn behouden moet blijven. Er is inmiddels een goed en regelmatig contact tussen de Stichting Lex Horn en Ymere.

De Stichting Lex Horn heeft een advies uitgebracht aan Ymere over de omgang met het werk.

- Wandschildering 'Februaristaking' in de GVB remise, Jan Tooropstraat

Ook in Amsterdam, aan de Jan Tooropstraat, staat de remise van het Gemeentelijk Vervoerbedrijf van Amsterdam, het GVB. In de voormalige kantine bevindt zich een gigantische wandschildering van Lex Horn, gemaakt in 1959 met 'De Februaristaking' (1941) als thema.

Het is de Stichting Lex Horn niet duidelijk wat de status is van deze casus. De remise maakt deel uit van de grootschalige stedenbouwkundige ontwikkelingen in Amsterdam Nieuw-West. In 2020 en 2021 is er veel tijd en energie gestoken in het leggen van contacten met het stadsdeel Nieuw-West en de Dienst Monumenten en Archeologie, om erachter te komen wat de exacte plannen zijn en wanneer deze worden gerealiseerd.

De Stichting Lex Horn heeft een advies uitgebracht aan Amsterdam Nieuw-West over de omgang met het werk.

6 - Fondsenwerving

Op het gebied van fondsenwerving en het benaderen van (andere) donateurs is in 2021 minder gedaan dan was voorgenomen. Er is wel contact geweest in 2021 met

het Mondriaan Fonds en met potentiële donateurs, maar dit had nauwelijks een structureel karakter.

In de komende periode moet daar meer aandacht voor komen. In potentie zijn er veel instellingen én individuen die bereid zijn geld beschikbaar te stellen. De stichting zal hiervoor een structurele aanpak opzetten.

7 - Tenslotte

Alles overziend is er in 2021 veel gebeurd.

Maar de Stichting Lex Horn wil niet alleen maar reageren op ontwikkelingen. Wij zijn van plan om – in dit jaar, 2023 – een brief op te stellen aan alle eigenaren van monumentale werk(en) van Lex Horn en hen zowel te wijzen op hun unieke bezit als op de wettelijke verplichtingen om het werk goed te conserveren. Niet uit te sluiten valt dat daar meer bij komt kijken dan wij nu kunnen voorzien. Maar het begin van deze operatie moet nog dit kalenderjaar geschieden.

Waarmee wij dit jaarverslag over 2021 positief willen beëindigen.

SLH dd. 9 maart 2023